

Дуванаева К.Т.

СТУДЕНТТЕРДИН ӨЗ АЛДЫНЧА ИШТЕРИН ДИФФЕРЕНЦИРЛЕП
УЮШТУРУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Дуванаева К.Т.

ОСОБЕННОСТИ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

К.Т. Duvanaeva

FEATURES DIFFERENTIATED ORGANIZATION OF INDEPENDENT
WORK OF STUDENTS

УДК: 371.56/3

Бул макалада студенттердин өз алдынча иштерин дифференцирлеп уюштуруунун өзгөчөлүктөрү берилген. Андан башка семинардык-практикалык сабактардын түрлөрү жана милдеттери көрсөтүлгөн.

Негизги сөздөр: студент, уюштуруу, окутуу, тарбия, тапшырма.

Данная статья посвящена дифференцированной организации самостоятельной работы студентов. Также даны виды семинарско-практических занятий.

Ключевые слова: студент, организация, обучение, воспитание, задание.

This article deals with the peculiarities of organizing independent work with differential approach. Also shown different kinds of practical seminar lessons and tasks.

Key words: student, organization, training, education, job.

Изилдөөнүн анализи жана педагогикалык практика көрсөткөндөй жогорку окуу жайдагы окутуу процессинде мурастуулуктун негизинде индивидуалдык жана дифференциялаштырылган мамиле жасоо жана айрым инсандын жана коллективдин кызыкчылыктарын бир нукка багытталып окутууну уюштуруу маселеси толук изилдөөдөн өтө элек. Проблеманын актуалдуулугу жана аны иштеп чыгуунун жетишсиздиги ага карата кызыкчылыкты жана жогорку мектептеги англис тилинин окутуунун практикалык сабактарында дифференцирлеп окутууну колдонуунун ыкмаларын жана шарттарын үйрөнүүгө болгон каалоону жаратты.

Дифференциялаштырылган тапшырмаларды өз алдынча түзүү, мугалимдин тапшырманы кыйынчылыктын бул же тигил тобуна таандык кылууга негиз бере турган критерийлер жөнүндө так түшүнүктү талап кылат. Дифференциялаштыруунун мындай жолдорунун бири болуп анын мазмунун ар кандай тапшырманы чечүүнүн жалпы структурасынын анализдөөнүн негизинде конструкциялоо эсептелип, ал жалпы структура тапшырманын шарты, аны чечүүнүн жолу жана бул жол боюнча натыйжаны аныктоодон турат. Мындай тапшырманы биз көп татаал эместердин катарына кошобуз. Эгерде тапшырма аныкталып, бирок аны чечүү жолу белгисиз болсо, анда бул тапшырманы орточо кыйынчылыктын деңгээлине таандык дешке болот. Студенттердин иш-аракетти талап кылган оор тапшырма студент өзү көрүп жана өз алдынча тапшырманы анык-

тап, чечүүнүн жолдорун конструкциялаштырып өз чечиминин натыйжасына жетишип жана аны өз алдынча баалаган моделди билдирет (1-таблица).

Тапшырманын мүнөзү	Тапшырманы чечүүнүн структурасы	Шарттуу тапшырма	Чечүү жолу	Чечимди аткаруу
Жеңил		+	+	-
Орто оор		+	-	-
Кыйын	-	-	-	-

Ал эми практикалык сабактарды даярдоо жана өткөрүүдө биз төмөнкү дидактикалык жоболорду бөлүп көрсөтөбүз: [1]

- окутуучунун жалпы педагогикалык жана жеке методикалык жөндөмдүүлүгүнүн шайкеш калыптануу деңгээлин билүү;
- сабактын негизги милдеттерин аныктоо;
- сабактын структуралык түзүлүшү;
- материалдын мазмунун, анын адистик предмети боюнча окуу материалдары менен болгон байланышын тандоо;
- иш усулун, усулдук ыкмаларын студенттердин профессионалдык даярдык деңгээлине коюлган милдеттерге жана материалдын мазмунуна ылайык тандоо.

Практикалык сабактардын натыйжалуулугу көп жагынан дифференциялдуу мамилеге көз каранды болот.

Практикалык сабакта профессионалдык даярдыктын деңгээлин индивидуалдык айрымачылыктарды кандай бир ортоңку нерсе катары кароого болбойт. Кичи топторду, подгруппаларды комплектилөө процесси практикалык сабактардын түрлөрүнө көз каранды болот.

Семинардык-практикалык жана практикалык сабактардын милдеттерин биз төмөндөгүдөй деп түздүк:

1. Студенттерде окуу процессинин программалык максаттары жана милдеттери, мазмунунун өзгөчөлүктөрү жана ар түрдүү факультеттерде окутуунун психологиялык мыйзам ченемдүүлүктөрү жөнүндө билимдердин системасынын темасынын калыптануусу үчүн шарттарды түзүү, аларды бул предметтин тарбиялык билим берүүчүлүк мүмкүнчүлүктөрү менен тааныштыруу.

2. Студенттерди англис тилин үйрөнүү боюнча типтүү методикалык тапшырмаларды чечүүгө систе-

малык (жалпы) мамиле жасоого көнүктүрүү жана студенттерде башталгыч дидактикалык жөндөмдүүлүктөрдү калыптандыруу.

3. Дидактикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүү, студенттердин тандап алган кесибине туруктуу кызыгуусун, анын социалдык маанилүүлүгүн түшүнүүсүн, ага мүмкүн болушунча тереңирээк ээ болууга карата каалоосун жана даярдыгын тарбиялоо. Сабактын мазмуну биз тараптан план, чогуу талкуулоо үчүн проблемалуу суроолор, практикалык тапшырмалар жана таяныч конспектиси түрүндө берилген. Сабакта бирге талкуулоо үчүн суроолор эреже боюнча теманын теоретикалык бөлүгүнө берилет. Мында тигил же бул темадагы маанилүү деп эсептелген маселелер боюнча ар түрдүү көз караштар талкууланат.

Семинарлар окутуунун ийкемдүү формасы болуп, ал кесипкөйлүккө даярдыгын жана англис тилди үйрөнүүнүн калыптанып калган тажрыйбанын белгилүү дешгээлине ээ студенттер составынын өзгөчөлүктөрүн чагылдырууга мүмкүндүк берет. Семинардык сабактар студенттин окуу процессине активдүү аралашуусуна көмөк көрсөтүп, ЖОЖдук даярдоо методдорунун өркүндөтүсүндөгү түрдүү функцияларды аткарат. Студенттин семинарга даярдануусу жана катышуусу алардын профессионалдык ишмердүүлүгүндө (практикалык долбоорлоочулук, коммуникативдик ж.б.) анализ жасоо жөндөмүн, көндүмдөрүн, билимди жалпылап жана систематизациялай алуучулукту өнүктүрүп: окуу процессинде анын айрым алынган звено жана компоненттерин түшүнүүгө илимий мамиле жасаганга үйрөтөт: студенттерге өз алдынча окуп билип алуу ишмердүүлүгүнө жана илим изилдөөчүлүк жөндөмүнүн өнүгүүсүнө көмөк көрсөтөт.

Семинарды башка сабактардан айырмалап турган өзгөчөлүк окутуунун жана тарбиялоонун маанилүү проблемалары туурасында тажрыйба алмашуу боюнча студенттердин таанып-билүүчүлүк ишмердүүлүгү саналат. Өткөрүү жолу боюнча семинарлар үч түргө бөлүнөт: [2]

1. семинар – маектешүү;
2. реферат, доклад, билдирүүлөрдүн негизинде семинарлар;
3. аралаш типтеги семинар, мында маектешүү менен бирге доклад, реферат билдирүүлөр колдонулат.

ЖОЖдогу окутуу практикасында семинарлардын көрсөтүлгөн үч түрү тең колдонулат.

Дидактикалык негизги максаттар боюнча семинарларды төмөнкүдөй түрлөргө бөлүүгө болот:

1. мурда алынган билимди, материалды кайталоо, систематизациялоо жана тактоо;
2. мурда алынган билимди тактоо жана аларды окуу тапшырмасын аткарууда колдоно билүүчүлүк жөндөмүн калыптандыруу максатындагы семинарлар;
3. мурда алынган билимди терешдетүү, кеңейтүү жана жалпылоо максатындагы семинарлар;
4. кайталоо систематизация жана жалпылоону жакшы билим (материал) менен айкалыштыруу максатындагы аралаш типтеги семинарлар.

Семинарларды даярдоо жана өткөрүүдө биз төмөнкү дидактикалык жоболорго таянабыз:

- Англис тилди окутуунун алдыкы тажрыйбасынын фактыларын билүү;
- Семинардын максат жана милдеттерин аныктоо;
- Семинардын мазмунун так аныктоо, семинарга, ошонун ичинде талкууга коюлуучу негизги маселелерди аныктоо;
- Семинарга даярдануу боюнча студенттердин ишинин формалары жана методдору;
- Консультациянын ролу жана орду, семинарга даярданууда алардын мазмундук багыттуулугу;
- Коюлган тапшырманы ишке ашырууда жардам берүү үчүн пландаштырылган методдор жана методикалык ыкмалар;
- Иш методуна жана окуу материалынын мазмунуна ылайык, семинарды өткөрүүнүн натыйжалуу формалары;
- Тандалып алынган методдун ийгиликтүү ишке ашуусуна көмөк көрсөтүүчү дидактикалык материалдарды тандоо;
- Көрсөтмө каражаттардын комплексин жана аларды семинарды өткөрүү процессинде колдонуу методикасын тандоо;

Студенттердин таанып-билүүчүлүк ишмердүүлүгүн башкаруу, кайтарма байланышты орнотуу;

– Студенттердин көңүл буруусу, ой жүгүртүүсү жана тажрыйба алмашуу, дискуссия, убагында өнүгүүчү түшүнүү дешгээлине көзөмөлдүк.

– ЖОЖдогу дискуссиялар практикалык сабактарды уюштуруунун өз алдынча формасы жана жүрүшүндө талкууну жаратууга мүмкүн болгон башка формалары (семинар, конференциялар) менен тыгыз байланышта каралат.

Дискуссия студентти жалпылоо маселелеринде өз позициясын табууга көз карашын коргоого, экстремалдык кырдаалдарда чечим кабыл алууга үйрөтөт. Дискуссияда ошондой эле өзүнүн оюн айта билүү, башкаларды угуу, сынды кабыл алуу сыяктуу зарыл сапаттар иштелип чыгылат. Окуу сабагынын формасы катары дискуссиянын башка формалардан артыкчылыгы анын студенттерди таанып-билүүчүлүк ишмердүүлүктө активдүүрөөк позицияны ээлөөгө же кыска убакыт ичинде кандайдыр бир маселени тереңирээк түшүнүүгө үйрөткөндүгүндө жатат.

Дискуссия мазмуну боюнча экология, медицина маселелерин караган жалпы педагогикалык да, бир предметке байланыштуу маселелерди талкуулоого тийиш болгон предметтик да болушу мүмкүн.

Дискуссияга даярдык көрүүдө талкууга коюлуучу маселелер, сунуш кылынуучу адабияттар алдын ала маалымдалат. Дискуссиянын ийгилиги, анын катышуучуларынын даярдыгынын актуалдуулугуна, сөзсүз анын алып баруучусуна, анын коюлган тапшырма өздөштүрүүсүнө байланыштуу болот.

Консультация ЖОЖдогу окутуу системасындагы эң эле ийкемдүү форма болуп эсептелет. Консультация студенттердин билдирмелери жана керектөөлөрү боюнча окутуучулардын нөөмөтчүлүк графигине ылайык жүргүзүлөт. Мындайда консультация ЖОЖдогу окутуунун башка формалары менен

кошо чыгышы да мүмкүн. Алсак, семинарга даярдануу учурунда доклад, реферат жазуу да, ошондой эле пайда болгон маселелерди чечүү үчүн практикалык сабактардан кийин консультациялар өткөрүлүшү мүмкүн.

Консультациялар топтук да жана индивидуалдык да болот. Атайын бөлүнгөн убакытта өткөрүлөт. Стихиялуу мүнөзгө ээ эмес. Консультация окуу сабактарынын жүрүшүндө жана алардын бүтүшү боюнча өткөрүлөт.

ЖОЖдо окутууну дифференциалаштыруу процессинде окутуу сабактарынын мүмкүнчүлүктөрү [3].

Окуу сабактарынын формалары	Теоретикалык билимдерди тереңдетүү	Теоретикалык билимди бышыктоо	Педагогикалык көндүм жана жөндөмдөрдү калыптандыруу	Ой жүгүртүүнү өнүктүрүү	Окуу, тарбия боюнча көз караштарды жана ынаныштарды калыптандыруу	Алдыңкы педагогикалык тажрыйбаны пропагандалоо.
Семинар	+	+!	+!	+	+	+!
Практикалык сабактар	+!	+!	+!	+	+	+
дискуссия	*	*	*	+	+!	-
Өз алдынча иштер	+!	+!	+	+!	+	*
Аудиториядан тышкары иштер	+	+	+	+!	+	*
Реферат	+!	+	+!	+!	+!	+

Тапшырманы ийгиликтүү чечет. +!

Тапшырманы негизинен чечет. +

Тапшырманы азыраак ийгилик менен чечет. *

Тапшырманы негизинен чечпейт. -

Дифференциалаштырылган иштөөнүн жүрүшүндө биз тараптан студенттердин өз алдынча иштөөсү үчүн атайын тапшырмалар жана адабияттын (негизги жана кошумча) тизмеси ошондой эле тема боюнча окуу сабактарынын циклин аягында өзүн өзү көзөмөлдөө үчүн бериле турган суроолор түзүлөт.

Кыйын жана теоретикалык жактан маанилүү маселер боюнча тапшырмалар системасына өз алдынча доклад жана рефераттарды даярдоо үчүн темалар киргизилди. Бул докладдарды жана рефераттарды даярдоонун максаты студенттердин берилген тапшырма же айрым тема боюнча керектүү маалыматты тандай билүүчүлүк баштапкы булактарды сын көз караш менен анализдеп, алардагы керектүү маалыматтарды бөлүп көрсөтүү, окулгандарды системалаштыруу, ошондой эле аудиториянын алдында чыгып сүйлөө жөндөмдүктөрүн өнүктүрүү.

Англис тили боюнча үй тапшырмасын изилдөө чыгармачылык мүнөздө болууга тийиш - ЖОЖдордун тилдик эмес факультеттеринде иштөөнүн көп жылдык тажрыйбасы көрсөткөндөй, мындай түрдөгү тапшырмаларга биринчи кезекте студенттердин чакан докладдарды жана рефераттарды даярдоосу кирет.

Адабияттар:

1. Сыдыкова Т.М. Дифференцированное обучение студентов в процессе выполнения самостоятельной работы // Научные труды ОшГУ: выпуск 1. – Ош, 1996. – С. 169–176.
2. Сыдыкова Т.М. Дифференцированное обучение студентов в процессе выполнения самостоятельной работы // Науч.труды ОшГУ: вып.1. - Ош, 1996.- С. 169-176.
3. Рабинович Ф.М. Самостоятельная работа во время учебной деятельности. – М., 1995.

Рецензент: кандидат педагогических наук Сыдыкова Т.М.